РИЗИК ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В.М. Каднічанська,
Харківська філія Української академії банківської справи

Управління ризиками є важливою складовою стратегії і тактики розвитку як комерційного банку так і банківської системи в цілому. Прийняття ризиків – це основа банківської справи. Банки є успішними тільки тоді, коли ризики розумні, контрольовані і знаходяться в межах їх фінансових можливостей і компетенції.

Ризик – це можливість втрати. Ризик є історичною та економічною категорією. Як економічна категорія ризик – це подія, яка може відбуватися чи ні і настання якої тягне за собою економічні результати: негативні, нульові чи позитивні.

Поняття "ризик" було нормативно закріплено деякими законодавчими актами СРСР у 20-ті роки минулого століття стосовно виробничої та раціоналізаторської діяльності. З розвитком тотальної монополії держави на всі сфери життя, і в тому числі – на економіку, вже з середини 30-х років ризик стає буржуазною категорією, оскільки соціалістична плановість та ризик стали несумісними явищами. В процесі формування в Україні ринкової економіки ризик знову "заявив" про себе, оскільки об'єктивно він і не зникав.

Виявлення масиву ризиків та їх класифікація мають перевагу перед розробкою стратегією управління ризиками. Із загального масиву найбільше цікавлять ризики комерційні, які є нічим іншим ніж небезпекою втрат в процесі фінансово-господарської операції.

Для банківських установ у зв'язку зі специфікою їх діяльності центральне місце посідають фінансові ризики, які є складовою комерційних ризиків. Класифікація комерційних ризиків представлена схемою на рис. 1.

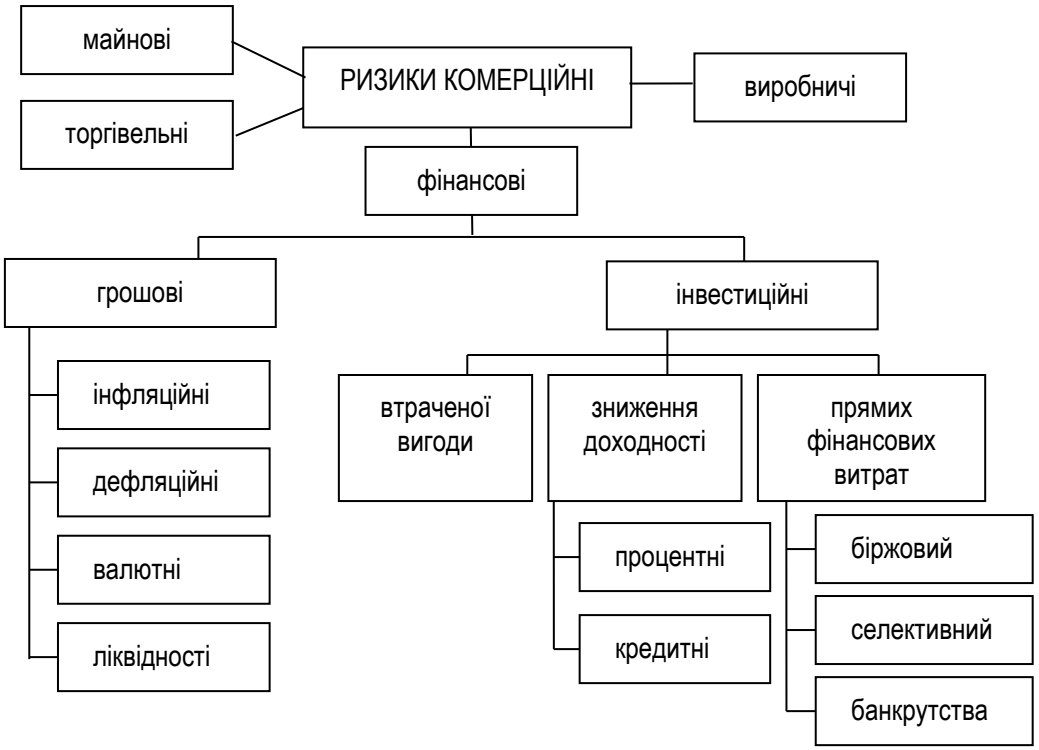

Рис. 1. Класифікація комерційних ризиків

Фінансові ризики пов'язані з вірогідністю втрат фінансових ресурсів у сфері грошового обігу чи в інвестиційній сфері в широкому значенні цього слова.

Грошові ризики – це ризики пов'язані зі змінами купівельної спроможності грошей, а саме: інфляційні, дефляційні валютні та ризики ліквідності.

Запобігати комерційним банкам допомагають нормативні матеріали НБУ; що стосується інфляційних, дефляційних та валютних ризиків – тут пріоритет також належить державі, а в Україні, на жаль, проблемі запобігання валютного ризику до недавнього часу не приділялось достатньо уваги, хоча прогнозування валютного курсу є досить важливим інститутом хеджування валютних ризиків, як операційних так і економічних.

Інвестиційні ризики – це ризики, які виникають здебільшого в сфері активних банківських операцій, хоча деякі з них стосуються також пасивних та трастових операцій.

Ризик втраченої вигоди – це ризик неотриманого прибутку, що є результатом нездійснення певного заходу, операції, тощо. Ризик зниження дохідності може виникнути в результаті зменшення процентів чи дивідендів за портфельними інвестиціями, кредитами та депозитами.

Убезпеченню цих ризиків, в основному, і надають перевагу в своїй діяльності відповідні структури комерційних банків, оскільки до цього часу центральне місце в загальному обсязі операцій комерційних банків посідають операції з кредитування та формування ресурсної бази за рахунок депозитів. Та слід зауважити, що ризик зниження доходності досить тісно пов'язаний з розглянутою раніше групою грошових ризиків.

Ризики прямих фінансових втрат включають: біржовий, селективний ризики та ризик банкрутства.

Біржовий ризик – це небезпека втрат від біржових угод та операцій. До них належать ризики неплатежу за комерційними угодами, комісійної винагороди брокерської фірми, тощо.

Селективні ризики (від латинського selekto – вибір, відбір) – це ризики невірного вибору видів капіталовкладень. На наш погляд цей вид ризику є своєрідним лакмусовим папірцем якості системи управління ризиками банківської установи, оскільки прорахунки в оцінці всіх інших видів ризиків підвищують вірогідність ризику вибору (селективного).

Ризик банкрутства – це небезпека повної втрати підприємцем (банком) власного капіталу в результаті неправильного вибору його вкладення та неефективного управління і неможливості розрахуватись за зобов'язаннями.

Таким чином, у будь-якому інвестуванні капіталу завжди присутній ризик, що обумовлюється самим існуванням і розвитком економічного процесу – це об'єктивний економічний закон. Існування цього закону обумовлено елементом обмеженості ресурсів: фінансових, інформаційних, тощо, що лежить в основі дефіциту і сприяє появі ризику як елемента господарського (економічного) процесу. Таким чином інвестування капіталу і ризик завжди взаємопов'язані.

Основною задачею регулювання ризиків є підтримка прийнятних співвідношень прибутковості з показниками безпеки і ліквідності в процесі управління активами і пасивами банку.

Ефективне управління ризиками має вирішувати низку проблем від виявлення та моніторингу ризиків до їх вартісної оцінки.

Рівень ризику, пов'язаного з певними подіями, постійно змінюється; в зв'язку з цим необхідно коригувати свою політику в сфері управління ризиками.

Підсумовуючи викладене зауважимо, що розробці стратегії управління ризиками банку на ринку банківських послуг має передувати:

- виявлення масиву ризиків та їх класифікація;
- комплексність підходу до розробки стратегії і тактики управління ризиками, оскільки існує закономірний взаємозв'язок між ризиками;
- пошук можливостей виходу на ринки нових банківських продуктів, що дасть змогу диверсифікації ризиків.

Список літератури

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7.12.00 № 2121-III.
2. Валравен К.Д. Управление рисками коммерческого банк. – 1993.
3. Витлинский В.В., Наконечный С.И. Риск в менеджмент. – К.: ТВО "Борисфен-М", 1996.
4. Журавка Ф.О., Русаненко І.С. Прогнозування валютного курсу як один з інструментів хеджування валютного ризику // Фінанси України. – 2000. –№ 9. – С. 49-59.
5. Ледомська Я., Науменко О. Резервування в кредитних операціях: перехід кількості в якість // Банківська справа. – 2000. – № 4. –С. 57-62.
6. Пернарівський О. Ризик та ліквідність комерційного банку // Вісник НБУ. – 2000. – № 4. –С. 31-32.
7. Севрук В. Банківські ризики. – К., 1996.

Каднічанська, В. М. Ризик як невід'ємна частина банківської діяльності [Текст] / В. М. Каднічанська // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2003. – Т. 8. – С. 346-349.